

Барбюс Анрі

Біографія

Барбюс Анрі (Barbusse, Henri — 17.05.1873, Аньєр — 30.08.1935, Москва, похований у Парижі) — французький письменник. Народився у сім'ї професійного літератора. Закінчив колегіум і філологічний факультет Сорбонни. Рано захопився журналістикою. Працював з листами читачів, що відкрило для нього широкі можливості використання документа в художній творчості. Літературну кар'єру розпочав як поет, близький до символістів. У 1895 р. вийшла збірка його віршів "Плакальниці" ("Pleureuses"). Під впливом справи Дрейфуса, письменників А. Франса та Е. Золя захопився ідеями пацифізму. Перший роман "Благаючи" ("Les Suppliants", 1903) — це лірична сповідь героя, в якій немає місця широким суспільним проблемам. Соціальні мотиви з'являються в романі "Пекло" ("L'Enfer", 1908) — енциклопедії людського страждання. Дія відбувається в готелі, де один з його мешканців спостерігає за життям інших пожителів. Обрамлююча композиція і прийоми натуралістичного письма Барбюс буде використовувати і пізніше.

Після оголошення війни 1914 р. Барбюс добровільно вирушив на фронт, вважаючи, що бере участь в останній битві демократії з феодалізмом. З передової він повернувся із записною книжкою, у якій занотовував епізоди бойових дій, потішні картинки воєнного життя, "солоні" жарти бійців, їхню особливу мову. За півроку письменник створив свій найголовніший твір "Вогонь" ("Le Feu", 1916) — свідчення очевидця, соціологічне дослідження, документ епохи і вчинок громадянина. У 1916 р. отримав Гонкурівську премію.

"Вогонь" має підзаголовок "Щоденник одного взводу" і присвяту пам'яті товаришів, які загинули побіля Круї та на висоті 119. Роман складається з 24 розділів, які є почерговою зміною коротких епізодів. Вступний та останній розділи — "Видіння" і "Зоря" — мають алегоричний характер. У романі два розповідні центри і два головні герої — автор і колективний герой. Авторська точка зору дозволяє чітко сформулювати основні ідеї твору. Для Барбюса війна — важка, брудна робота, позбавлена краси і героїки. Взвод на війні показаний у найрізноманітніших життєвих аспектах. Це і бойові дії, і переходи (розділи "В землі", "Портик" та ін.), і обурення солдатів тими, хто послав їх на війну, і тими, хто "окопався" (розділ "Великий гнів" та ін.), і епізоди воїнського братства та взаємовиручки (розділи "Відпустка", "Яйце" та ін.).

Барбюс майстерно відтворює стан "колективного" героя, який не рівнозначний сумі його окремих складових. Окрім того, Барбюс змусив "заговорити" натовп, що підтвердило його талант стиліста. Залучення до подій здійснюється не лише завдяки елементам репортажу, а й переважаючому використанню граматичних форм теперішнього часу. Мова персонажів характеризується зверненням до арго і просторічної лексики. Наявні в романі й елементи натуралізму та символізму. У 1919 р. вийшов друком роман "Ясність" ("Clarte") — продовження воєнної теми.

Після війни Барбюс опублікував окремим виданням свої виступи в пресі: "Слова борця" ("Paroles d'un combattant", 1920), "Світло з безодні" ("La Lueur dans l'abime", 1919) та ін. З 1923 р. він пов'язав своє життя та творчість з комуністичною партією. У 1925 р. вийшов друком роман "Ланки ланцюга" ("Les Enchainements", 1925), герой якого усвідомлює своє безсилля перед державною машиною. Сюжетна лінія персонажа переривається розлогими міркуваннями про хід історії та шляхи її еволюції.

У цей період Барбюса особливо захопила ідея створення нової мови мистецтва, яка б могла відобразити всі зміни, що відбуваються в світі. Він пише повісті, побудовані за кінематографічними принципами, зі швидкою зміною кадрів ("Сила" — "Force", 1926). Новаторським був погляд Барбюса на релігію та образ Христа ("Ісус" — "Jesus", 1927; "Іуди Ісуса" — "Les Judas de Jesus", 1927).

У 20-х рр. Барбюс захопився коротким оповіданням, де на перший план висувається соціальна проблема, в якій відкрито ставляться та обговорюються питання класової боротьби. Прикладом може стати зб. "Дріб'язкові випадки" ("Faits divers", 1928). В оповіданнях про війну та життя автор не ховається за спинами героїв, він гранично щирий. Кожне оповідання — документ. Психології відведено другорядне місце.

Наприкінці 20-х рр. років Барбюс вперше познайомився з Росією, і з кожної мандрівки повертався з новими нарисами про життя "нової" країни. Незважаючи на їхню "ангажованість", ці твори багаті на масу цікавих спостережень. Захоплення успіхами російської революції поєднувалось у Барбюса з усвідомленням зароджуваного в Європі фашизму. Після провокаційного вбивства французького президента Барбюс опублікував "Я звинувачую" ("J'accuse", 1932), стверджуючи, що це добре спланована антикомуністична акція.

У цей самий період Барбюс багато розмірковував про шляхи розвитку сучасного мистецтва. Він видав цікаву біографію Еміля Золя ("Zola", 1932) як маніфест ангажованого мистецтва. Барбюс писав про натуралізм і його вади, хоча й не дорікав за поверховість Золя, вважаючи його передвісником майбутнього. Барбюс виступав проти розважальності в літературі, боровся проти її камерності й асоціальності. Ідеалом для нього стало мистецтво революційного пролетаріату. Барбюс не милував і себе, дорікаючи за захоплення формальними пошуками.

Творчість Барбюса стала взірцем "тенденційної" літератури, характерної для 30-х рр. У 1935 р. вийшла друком його книга "Сталін" ("Staline"). Багатьом його творам притаманна упередженість, проте це не закреслює пошуків Барбюса-художника. Книги його сповнені влучних спостережень, у них переплітаються елементи натуралізму, символізму та реалізму.

Українською мовою твори Барбюса перекладали М. Терещенко, Е. Ржевуцька, Н. Андріанова, С. Шевель та ін. С. Фомін